

THU PARIS, NHỮNG NĂM THÁNG ẤY...

Kính gửi anh Hai LHP & anh Bảy LTP,

Có những thành phố mà chỉ cần đi qua một lần thôi cũng đủ làm ta nhớ suốt đời!

Không phải vì thành phố ấy đẹp hơn nơi khác. Mà, bởi vào một thời điểm nào đó, người ta đã đến đó, với một tâm hồn còn rất trẻ, với những mơ ước chưa thành hình, một quê hương rất xa, và một tương lai mù mờ phía trước!

Với đa số những sinh viên Việt Nam du học ở Pháp trong thập niên năm mươi, sáu mươi, thế kỷ trước, thành phố đó là Paris! Họ đến Paris để học, để mở cánh cửa bước vào một thế giới rộng lớn hơn, để tìm kiếm một nghề nghiệp, một kiến thức, một tương lai. Nhưng, không ai biết rằng, trong những năm tháng tưởng như chỉ là một đoạn đời tạm thời ấy, Paris đã âm thầm ở lại trong ký ức họ lâu hơn tất cả những năm học, những kỳ thi, những bằng cấp, và những dự tính của tuổi trẻ.

Nhưng, có lẽ, ở lại rõ nhất, là mùa thu Paris!

*"Mùa thu Paris
Trời buốt ra đi
Hẹn em quán nhỏ
Rừng rưng rượi đỏ tràn ly"* (Cung trầm Tưởng).

Paris đầy trong thơ (Cung trầm Tưởng, Nguyên Sa, Hoàng anh Tuấn, v.v. thập niên 50s) nhưng Paris hiếm trong nhạc (tôi chỉ biết có Phạm trọng Cầu, du học 60s, đã mang Paris, thu Paris, vào "Mùa thu không trở lại")! Dù, thập niên 50, Lương ngọc Châu, Lê Mộng Nguyên, Đan Trường ("Trách một người đi"), Tôn thất Tiết, v.v. đã ở đây! Chỉ sau "75", Paris mới xuất hiện trong ca khúc các "du khách": Lam Phương, Đức Huy, Ngô Thụy Miên, v.v.

Phạm Duy là một trường hợp đặc biệt. Dù là một người dễ "cảm xúc", một tác giả của nhiều lời ca tài tình nhưng ông đã không có một sáng tác nào về Paris, về Thu Paris trong 2 năm học nhạc ở đây (1954–1955). Có lẽ vì thế nên khi trở lại Việt Nam, đọc được tập thơ của Cung trầm Tưởng, ông đã hứng thú phổ nhạc nhiều bài thơ "Paris", trong đó, "Mùa Thu Paris" đã trở thành mùa–thu–của–Paris!

Những năm 50s, đầu 60s, Paris chưa có cái vẻ náo nhiệt của một đô thị quốc tế như hôm nay. Thành phố chậm hơn, trầm hơn. Những đại lộ, những con phố nhỏ, những quán cà

phê, những hiệu sách, những mái nhà xám, và những hàng cây hai bên đường đã khiến Paris là một thành phố vừa cổ kính vừa gần gũi.

Với một người đến từ miền Nam Việt Nam cái lạnh đầu thu là một điều rất lạ. Người miền Nam không có cái thú được nhìn thấy mùa thay đổi qua màu của lá. Miền Nam không có "thu" mà chỉ hai mùa mưa nắng. Khác với mùa thu ở Pháp.

Ở Paris, thu đến từ từ. Bằng những bước chân chậm rãi, nhẹ nhàng, gần như không ai nhìn thấy giây phút nó bắt đầu. Chỉ một buổi sáng mở cửa sổ, người sinh viên mới nhận ra bầu trời đã thấp hơn, ánh nắng đã nhạt hơn, gió đã có chút lạnh, và những hàng cây quen thuộc bên đường bắt đầu mang một màu vàng khó tả. Rồi một chiếc lá rơi xuống vỉa hè, tiếp theo là chiếc thứ hai, thứ ba. Cho đến một ngày, cả con đường như được phủ bằng một tấm thảm vàng nâu. Thu đến không cần lời báo trước.

Đối với sinh viên Việt Nam du học những năm tháng ấy, mùa thu Paris không chỉ là một mùa của thiên nhiên. Nó còn là mùa của nỗi nhớ. Có lẽ chính vì khoảng cách quá xa giữa Paris và Việt Nam mà những điều rất nhỏ của quê hương thường trở nên rõ rệt hơn trong những ngày trời trở lạnh. Một tiếng rao hàng trong ký ức, một mái nhà dưới hàng cây, một con đường quen thuộc ở Sài Gòn, Huế hay Hà Nội. Một bữa cơm gia đình, tiếng nói cha mẹ, tiếng cười các em. Hình ảnh một người bạn, một tà áo, một mái tóc... Tất cả bỗng hiện lên rất rõ trong một buổi chiều Paris vàng nắng!

Người càng xa quê càng dễ nhận ra rằng ký ức không nằm trong những điều lớn lao. Đôi khi chỉ một mùi hương, một âm thanh, một câu hát, một hình ảnh. Là đủ kéo về cả một quê hương!

Khu Quartier Latin những năm ấy đã để lại nhiều dấu chân Việt Nam. Những chàng trai, cô gái tuổi đôi mươi, trên tay là sách vở, trong túi có khi chỉ còn vài đồng franc, bước đi giữa những người Paris mà vừa tò mò vừa có một chút ngỡ ngàng. Họ học ở những giảng đường danh tiếng, lui tới những hiệu sách, ngồi trong các quán cà phê, tranh luận về văn chương, triết học, chính trị, khoa học, và tương lai đất nước. Người y khoa, người luật, có người theo khoa học kỹ thuật, có người quan tâm đến văn chương và nghệ thuật (hội họa, điện ảnh, v.v.). Họ còn trẻ nên tin rằng đời mình sẽ có rất nhiều thời gian. Ngày mai còn xa, tương lai còn rộng, những người mình yêu thương dường như sẽ còn ở đó mãi. Không ai nghĩ rằng một buổi chiều mùa thu bình thường ở Paris rồi sẽ trở thành một trong những ký ức quý nhất đời mình.

Có lẽ một trong những hình ảnh đẹp nhất của Paris trong ký ức những sinh viên Việt Nam ngày ấy là vườn Luxembourg ("mùa thu âm thầm/bên vườn Lục-xâm"). Vào mùa thu, những hàng cây trong khu vườn bắt đầu đổi màu, những chiếc ghế sắt lạnh hơn, những lối đi phủ lá và ánh nắng trở nên dịu dàng đến mức buồn. Một sinh viên có thể ngồi hàng giờ trên một chiếc ghế, quyển sách đặt trên đầu gối nhưng đôi mắt không còn đọc. Trước mặt là Paris, nhưng tâm trí lại ở một nơi khác. Có thể là một căn nhà ở Sài

Gòn, một con đường ở Huế, một mái trường ở Hà Nội, hay một khu vườn nào đó đã bỏ lại sau lưng.

Cái nghịch lý của đời sống xa quê là càng đi xa, người ta càng thấy gần gũi quê hương! Quê hương không còn là một nơi chốn địa lý mà đã trở thành vùng ký ức luôn đi cùng người!

Những buổi chiều bên sông Seine cũng vậy. Dòng nước vẫn chảy dưới những cây cầu cổ, những hàng cây hai bên bờ bắt đầu mang màu vàng úa, những chiếc tàu chậm rãi trôi qua, và bầu trời Paris nhiều khi chỉ còn là một màu xám bạc. Người trẻ Việt Nam có thể đứng rất lâu trên cầu, nhìn dòng nước mà không cần nói gì. Có lẽ họ đang nghĩ về một dòng sông khác. Sông Hương, sông Hồng, sông Sài Gòn hay một con sông nhỏ nào đó ở quê nhà. Sông Seine tuy nổi tiếng nhưng nó chỉ là... "Seine", nó không thể thay thế một dòng sông của tuổi hoa niên, của ngày thơ ấu.

Paris rộng lớn, nhưng không thể lấy đi nỗi nhớ quê nhà, nơi người ta đã lớn lên!

Saint-Germain-des-Prés cũng là một phần của Paris mà những người trẻ Việt Nam khó quên. Những quán cà phê nhỏ, những chiếc bàn đặt sát vỉa hè, những người ngồi đọc báo, viết lách, tranh luận hoặc chỉ lặng lẽ nhìn dòng người qua lại. Đó là một Paris của trí thức, của văn chương, và những cuộc trò chuyện kéo dài. Người sinh viên Việt Nam ngồi giữa những người Pháp, nghe tiếng Pháp chung quanh mình, có thể hiểu được rất nhiều nhưng đôi khi vẫn cảm thấy một khoảng cách không thể gọi tên. Và trong khoảng cách ấy, tiếng Việt trong lòng lại trở nên thân thuộc hơn bao giờ hết. Một câu nói bằng "tiếng mẹ sinh từ lúc nằm nôi", một bài hát Việt Nam nghe được từ chiếc radio trong căn phòng trọ, một lá thư từ quê nhà gửi sang, cũng đủ làm người ta thấy mình không còn đơn độc giữa những ngược xuôi trong cái thủ đô rộng lớn này.

Khi còn trẻ, người ta không biết mình đang sống trong một thời đẹp. Người ta chỉ sống. Chỉ đến khi thời gian đã đi qua rất xa, người ta mới hiểu rằng cái buổi chiều mùa thu năm ấy không phải chỉ là một buổi chiều. Mà nó là tuổi hai mươi, là những người bạn mà sau này mỗi người một phương, mỗi lòng một "hương". Là những tình yêu chỉ tồn tại trong vài lá thư. Là những ước mơ chưa biết có thành hay không. Là, bên kia bờ đại dương, sau 54, có 2 lá cờ của hai miền Nam Bắc quê hương!

Cuộc đời không phải lúc nào cũng cho người ta có cơ hội trở lại. Hôm trước còn là anh em, hôm sau đã lạnh lùng quay lưng khi chạm mặt! Những người từng ngồi cạnh nhau trong một quán cà phê ở Saint-Germain-des-Prés đã nhiều năm sau không còn gặp lại. Những người từng chia nhau một căn phòng nhỏ, một bữa ăn, một câu chuyện tình, rồi cũng trở thành những cái tên trong ký ức.

Nhưng Paris thì vẫn còn đó. Sông Seine vẫn chảy. Vườn Lục-Xâm vẫn mở cửa mỗi ngày. Những hàng cây vẫn thay lá vào mùa thu.

Chỉ có người xưa thì đã khác!

Có lẽ vì mùa thu là mùa thích hợp nhất cho hồi tưởng. Mùa xuân quá sôi nổi, mùa hè quá rực rỡ, mùa đông quá lạnh lùng. Chỉ mùa thu là có đủ sự dịu dàng, êm ả, để một người có thể ngồi xuống, nhìn một chiếc lá rơi, và nhớ lại cả một đời. Những chiếc lá vàng của Paris không chỉ là lá. Chúng là những trang giấy của thời gian. Mỗi chiếc lá mang theo một buổi chiều, một khuôn mặt, một tiếng cười, một nụ hôn, một lá thư, một cuộc chia tay.

Đến một lúc nào đó trong đời, người sinh-viên-du-học-năm-xưa không còn nhớ Paris vì nó là Paris! Mà nhớ Paris vì Paris đã giữ lại tuổi trẻ của mình.

Một thành phố có thể thay đổi. Một quán cà phê có thể đóng cửa. Một căn nhà có thể được sửa sang. Một con phố có thể trở nên hoàn toàn khác. Nhưng một buổi chiều mùa thu đã từng đi qua tuổi hai mươi thì không ai có thể sửa lại, cũng không ai có thể lấy đi.

Bây giờ, nếu một người trong lớp sinh viên Việt Nam năm nào (thập niên 50s, 60s) đứng bên Seine, vào một buổi chiều tháng Mười, có lẽ họ sẽ nhìn thấy rất nhiều Paris của hiện tại. Những chiếc xe chạy qua, những du khách đi lại, những con tàu chở người xuôi dòng, những cửa hiệu sáng đèn, v.v. Nhưng sau tất cả những đổi thay ấy, có thể họ vẫn nhìn thấy một Paris khác, một Paris chỉ thuộc về mình. Đó là Paris của những năm năm mươi, sáu mươi; Paris của những người trẻ đến từ Việt Nam với chiếc va-li đơn sơ, bước xuống một bến tàu, một sân bay xa lạ, và bắt đầu một cuộc đời mà chính họ cũng chưa biết sẽ đưa mình tới đâu.

Như người anh Cả chúng tôi. Anh đến Paris năm 1953, học từ tú tài cho đến lúc mở phòng mạch ở Meudon, ngoại ô Paris. Chỉ được vài năm, ngán cảnh phồn hoa, anh dọn lên vùng Champagne rồi cuối cùng về miệt Cote d'Azur hưởng nhàn. 73 năm chưa quay lại quê nhà!

Tưởng tượng bây giờ, nếu trở lại Paris, ông... Cụ 91 tuổi sẽ trở lại sông Seine, sẽ đứng trên bờ nhìn con nước ngược xuôi. Một chiếc lá vàng rơi trên mặt nước. Nó xoay một vòng, hai vòng, rồi trôi đi. Có lẽ ông sẽ mỉm cười. Sau nhiều năm tu học, thiền học, ông hiểu rằng đời người cũng như chiếc lá ấy. Một thời xanh, một thời vàng, rồi cuối cùng cũng theo dòng nước trôi đi!

Không ai giữ được mùa thu. Không ai giữ được tuổi trẻ. Không ai giữ được những người đã đi khỏi đời mình. Nhưng có những điều, kỳ lạ thay, càng xa càng trở nên gần! Một tiếng gọi năm xưa, một khuôn mặt ngày đó, một lá thư đã ngả màu, một quán cà phê không còn nữa, một con đường đã mất những hàng cây!

Thế, Paris thì sao?

Paris của tuổi hai mươi. Paris của những người trẻ Việt Nam đã từng "dùi mài kinh sử", trong những năm tháng xa xưa ấy. Paris của những mùa thu mà hơn 70, 60 năm sau, họ vẫn còn nhớ.

Có lẽ vì trong tận cùng ký ức của các anh tôi (người 90, kẻ 80), mùa thu Paris không bao giờ thực sự là mùa thu của một thành phố. Nó là mùa thu của một đời người. Một đời người đã xa quê hương trên nửa thế kỷ chưa một lần trở lại! Một người sống xa Paris gần nghìn cây số, năm khi [thì] mười họa ghé lại đây, chỉ một vài ngày, nhưng, chỉ cần một chiếc lá vàng rơi, lại nghe tiếng bước chân của chính mình ngày trước trên vỉa hè Quartier Latin, lại thấy một chàng trai trẻ đứng bên Seine, nhìn về một phương trời không thấy được, trong lòng mang theo một quê hương xa xôi và một tương lai đầy dấu hỏi!

Và lúc ấy, Paris không còn là "Paris–kinh–đô–ánh–sáng" nữa. Nó là nơi tuổi trẻ đứng lại.

Cái tuổi trẻ của những người thiếu quê hương! Cái tuổi trẻ của các anh tôi năm xưa.

Và của tôi hôm nay!

LBP

Septembre – 19 Octobre 2026

*Nguồn: Internet eMail by **lbp** chuyển*

*Đăng ngày thứ Hai, October 19, 2026
tkd. Khoa 10A-72/SQTĐ/ĐĐ, ĐĐ11/TĐ1ND, QLVNCH*